

Aan de gemeenteraad

Behandeld door	S. Gardenier	Datum	7 juli 2020
Doorkiesnummer	14 030	Kenmerk	7721094
E-mail	stevien.gardenier@utrecht.nl	Onderwerp	Bereik en toegankelijkheid armoederegelingen
Bijlage(n)	2	Beleidsveld	Werk en Inkomen

Geachte leden van de raad,

In de [dashboardbrief werk en inkomen 1^e kwartaal 2020](#) hebben wij aangegeven in een raadsbrief u te informeren over de ontwikkelingen rondom bereik en toegankelijkheid van de gemeentelijke armoederegelingen. In de commissie M&S van 2 juni jl. hebben wij dit opnieuw toegezegd (T82).

In deze brief schetsen wij eerst de effecten, die ons armoedebeleid de afgelopen 2 jaar heeft gehad op de inkomenspositie van onze inwoners. We presenteren de uitkomsten van de Minima Effect Rapportage (MER), die het Nibud in het voorjaar 2020 voor Utrecht heeft uitgevoerd. En we vergelijken deze cijfers met de MER 2018.

Daarna nemen we u mee in de interventies, die we de komende tijd doen om bereik en toegankelijkheid van onze armoederegelingen te verbeteren. Zodat bestaande doelgroepen (kwetsbare inwoners) en nieuwe corona-gerelateerde doelgroepen (zzp-ers, flexwerkers, studenten, werkenden aan de onderkant van de samenleving) ons weten te vinden.

Hiermee geven we concreet invulling aan het armoedebeleid, waarover we u in een [raadsbrief van 10 februari 2020](#) informeerden.

1. Minima Effect Rapportage (MER)

Om het jaar laten wij het Nibud doorrekenen of Utrechtse huishoudens kunnen rondkomen en meedoen. Voor een aantal huishoudtypen wordt een maandbegroting opgesteld met inkomsten en uitgaven. Het Nibud houdt bij de maandbegroting rekening met alle landelijke en gemeentelijke regelingen om de financiële positie van minima te verbeteren. De bestedingsruimte van de huishoudtypen wordt vastgelegd in een zogenaamde MER (minima effect rapportage).

In de MER van 2020 heeft het Nibud dezelfde huishoudtypes doorgerekend als in 2018, met aanvulling van 'een huishouden met twee kinderen, waarvan één meerjarig'. Dit om te onderzoeken of de kostendelersnorm invloed heeft op het besteedbaar inkomen. We lieten naast bijstandsniveau ook de inkomensniveaus op 110, 125 en 150 procent van het wettelijk sociaal minimum doorrekenen. U treft de MER bijgaand aan.

Beperking van de MER is, dat deze laat zien of de vijftien berekende huishoudtypes op papier kunnen rondkomen. Hierbij gaat het Nibud ervan uit dat inwoners gebruik maken van alle beschikbare inkomensondersteuning en dat inwoners zeer goed met geld kunnen omgaan. Ook zijn er in deze berekeningen geen persoonlijk onvermijdbare uitgaven meegenomen, zoals een afbetalingsregeling of hoge huur.

Kortom, de MER geeft inzicht in het effect van de landelijke en lokale inkomensondersteuning, maar op individueel niveau kan de financiële situatie afwijken van de maandbegrotingen in de MER. Met anders woorden: in de praktijk kan het nog steeds voorkomen dat Utrechters niet kunnen rondkomen en/of meedoen.

Rondkomen en meedoen

Het Nibud hanteert 2 begrippen, rondkomen en meedoen. Of huishoudens kunnen rondkomen, berekent het Nibud door alle kosten voor het basispakket in rekening te brengen. Als huishoudens dit kunnen betalen, kunnen zij rondkomen. Om te kunnen bepalen of huishoudens ook kunnen meedoen, berekent het Nibud ook of huishoudens de kosten voor participatie kunnen betalen. Als dit het geval is, kunnen huishoudens ook meedoen.

De MER geeft aan dat alle onderzochte huishoudtypes kunnen rondkomen. Na bekostiging van het basispakket heeft geen enkel onderzocht huishoudtype een tekort op de begroting. Bijna alle huishoudtypes kunnen rondkomen én meedoen. Na bekostiging van het basispakket en participatie komen alleen de paren met oudere kinderen (in de leeftijd van twaalf tot achttien) in de min op 100% en 110% van het wettelijk sociaal minimum. Als dit huishoudtype ook individuele inkomenstoelag ontvangt, is er alleen op bijstandsniveau een tekort op de begroting.

Het Nibud is uitgegaan van het conservatieve scenario. Bij de berekening van de huishoudtypen is uitgegaan van één werkende per stel. Als beiden werken is de inkomenspositie beter dan bij één werkende. In de praktijk zullen dus meer inwoners in genoemde huishoudens beter kunnen rondkomen dan de cijfers nu suggereren.

In 2018 lieten we ook een MER opstellen. Toen konden 7 huishoudtypen op 14 inkomensniveaus geen basispakket en participatie bekostigen¹. We namen toen de volgende maatregelen en financierden dit uit de extra middelen uit het coalitieakkoord:

- We verhoogden de Individuele inkomenstoelag (IIT) voor alleenstaanden van €200 naar €225;
- We bouwden de IIT voor alleenstaanden met jonge kinderen niet af naar €0, maar naar €50;
- We introduceerden een glijdende schaal binnen de IIT voor stellen met kinderen op het voortgezet onderwijs;
- We verhoogden het U-pastegoed voor kinderen van 12-18 jaar van €325 naar €385. Daarmee hadden alle kinderen in deze categorie ook de mogelijkheid eenmaal een laptop aan te schaffen;
- We maakten de U-pas mogelijk voor alle volwassen inwoners die gebruik maken van de Wsnp of een minnelijk schulddienstverleningstraject;
- We maakten de maatwerk mogelijkheden voor de U-pas expliciet duidelijk in de verordening, zodat inwoners die bijvoorbeeld structureel hoge zorgkosten hebben ook een U-pas kunnen aanvragen;
- We verruimden de mogelijkheden om bijzondere bijstand voor medische kosten te verstrekken evenals de draagkrachtberekening, waardoor mensen met inkomen uit werk vaker in aanmerking komen voor bijzondere bijstand.

¹ In deze vergelijking is de individuele inkomenstoelag niet meegenomen. Individuele inkomenstoelag kan alleen bij een langdurig laag inkomen (minimaal drie jaar) worden aangevraagd.

Deze maatregelen zijn per 1 januari 2019 in werking getreden en hebben een positief effect op het rondkomen en meedoen in de MER 2020. Dit grote verschil tussen 2018 en 2020 is deels toe te schrijven aan gewijzigd rijksbeleid, zoals de invoering van de glijdende schaal in afbouw van huurtoeslag en verruiming van het kindgebonden budget. We hebben hier samen met andere gemeenten en maatschappelijke partners een stevige lobby voor gevoerd.

Effect op de armoedeval

Er komen in 2020 geen armoedevallen voor in de onderzochte huishoudtypes. Een armoedeval treedt op als een huishouden bij uitstroom uit de bijstand minder overhoudt op 110% dan op 100% (uitstroomval) of als een huishouden op een hoger inkomensniveau minder overhoudt dan op het niveau ervoor (doorstroomval). In 2020 zien we wel een aantal gevallen waarbij AOW-ers minder overhouden op 110% dan op 100%. We noemen dit formeel geen armoedeval, omdat ouderen over het algemeen niet 'uitstromen' naar een hoger inkomen. Deze terugval in inkomen komt door de rekenmethode waar het Nibud voor heeft gekozen (zie blz 28 rapport). Gelukkig houden ouderen ondanks de iets mindere bestedingsruimte op 110 procent nog steeds over en kunnen zij rondkomen en meedoen.

De kostendelersnorm pakt in het inkomensplaatje niet negatief uit. De berekening van het huishoudtype 'paar met 2 oudere kinderen, waar van 1 meerderjarig', laat zien dat rondkomen en meedoen mogelijk is. De marge is weliswaar klein (19 euro in de plus op bijstandsniveau na aftrek van basispakket en participatie), maar de inkomenspositie is beter dan een paar met 2 oudere, niet meerderjarige kinderen. Kanttekening is dat het inkomen van het kind volledig wordt opgeteld bij het gezinsinkomen en verrekend met alle uitgaven waar dat gezin minimaal voor staat. In de praktijk zal dit vaak anders uitpakken, waardoor de kleine plus wellicht een rood cijfer wordt. Het gaat dan om situaties waarbij het inwonende meerderjarig kind in mindere mate bijdraagt aan de kosten die het huishouden moet maken.

Aanbevelingen

Met ons minimabeleid leveren we een belangrijke bijdrage aan de doelstelling dat iedereen in Utrecht kan rondkomen en meedoen. Dat is een mooi gegeven. Het Nibud doet een aantal aanbevelingen, die we hierna kort beschrijven en aangeven wat we hierop (gaan) ondernemen:

1. Verminder niet-gebruik regelingen: in de berekeningen gaat het Nibud ervan uit dat inwoners gebruik maken van alle beschikbare armoederelingen. We weten dat dit nog niet het geval is. Daarom hebben we onderzoek gedaan hoe we bereik en toegankelijkheid verder kunnen verbeteren. Hier komen we in verderop in deze raadsbrief op terug;
2. Stimuleer goed financieel beheer: hier zetten we op in binnen onze Actieagenda Utrechters Schuldenvrij, bijvoorbeeld door het inzetten van budgetbeheer, Huishoudboekje en budgetcoaching. En door subsidies aan partners in de stad om dit te organiseren. U-centraal is hierbij een belangrijke partner;
3. Help energielasten verlagen: we zijn ons hiervan bewust en geven gratis energieadvies aan inwoners met een laag inkomen en delen energieboxen uit. We beseffen dat een inclusieve energietransitie met een sterke rol voor het sociaal domein noodzakelijk is om energiearmoede te bestrijden. We willen daarom goed in beeld brengen hoe we energielasten daadwerkelijk voor minima kunnen verlagen. Daarom doen we mee in het onderzoek vanuit de Armoedecoalitie over energielasten en hoe dit te verlagen;
4. Zorg dat deelnemers aan de U-polis het juiste pakket kiezen. Vanaf 2021 hebben we een onafhankelijke vergelijker, die deelnemers helpt om de voor hen meest geschikte verzekering te kiezen. Het is zaak om de balans te zoeken tussen meest passende verzekering voor iedereen en de betaalbaarheid van die verzekering. Daarover blijven we in gesprek met Zorg&Zekerheid;

5. Laat (meer) werk lonend zijn. Gelukkig komen er in de door het Nibud berekende huishoudtypes in Utrecht geen armoedevallen (uitstroomval) voor. We herkennen echter wel dat mensen die uitstromen naar werk of naast de uitkering gaan werken te maken kunnen krijgen met “nieuwe” kosten zoals kinderopvang en/of reiskosten. Dit kan een drempel zijn om de stap naar werk of meer uren te maken. We zoeken voortdurend naar mogelijkheden om inwoners hierin financieel te ondersteunen.

2. Bereik en toegankelijkheid armoederegelingen

Het bereik van onze armoederegelingen is voor het laatst gemeten in 2017. De [armoedemonitor 2017](#) laat positieve cijfers zien. We gaan deze armoedemonitor eind 2020 herhalen. Om alvast een goed beeld te krijgen op welke manier we bereik, bekendheid en toegankelijkheid van onze armoede regelingen kunnen verbeteren, hebben we een onderzoek gedaan naar de Individuele Inkomens Toeslag (IIT), Bijzondere Bijstand (BB), U-pas en kwijtschelding gemeentelijke belastingen. Het rapport met aanbevelingen is toegevoegd als bijlage.

We halen hier drie lijnen uit, waarlangs we onze regelingen beter toegankelijk maken.

1. Communicatie: om het bereik te vergroten, gaan we inzetten op het aanvragen van de regelingen als één geheel met één heldere ingang voor de aanvraag van meerdere regelingen. Hierbij verleggen we de focus van het meer aanbodgericht communiceren per regeling naar de gehele stad, naar gerichte communicatie aansluitend bij de vragen van de Utrechter. Hierbij hebben we specifiek aandacht voor werkenden aan de onderkant van de arbeidsmarkt, zzp-ers en flexwerkers; de aanbevelingen hierover vanuit het rapport nemen we hierin mee. Dit betekent dat we aansluiten bij hun belevingswereld en zoveel mogelijk communiceren op de plekken waar deze Utrechter zich uit zichzelf bevindt.
2. Infrastructuur: we zorgen dat de inwoner op één plek één aanvraag doet in een digitaal portaal. Dit gebeurt in het Virtueel Inkomensloket. Dit is een landelijk systeem, waarin het mogelijk wordt gemaakt dat een inwoner via één toegang alle landelijke en lokale regelingen ineens kan aanvragen. De VNG stuurt dit geheel aan en wethouder Voortman is hiervan ambassadeur richting andere gemeenten. De gemeente Utrecht fungeert met de armoederegelingen als een pilot in het Virtueel Inkomensloket voor het ontwikkelen van een prototype. Dit krijgt komend tijd verder vorm en zal begin 2021 operationeel zijn. We berichten u in het voorjaar van 2021 hierover.
3. Dienstverlening: als de inwoner via het Virtueel Inkomensloket de aanvraag heeft gedaan, is het noodzakelijk dat wij onze dienstverlening goed aansluiten op de behoeftes van de klant. Het onderzoek laat zien dat diverse klanten een andere dienstverlening nodig hebben. Dat wordt door de coronacrisis en de nieuwe doelgroepen des te urgenter. We zorgen dat onze dienstverlening tijdens het aanvraagproces aansluit bij de behoeftes van de klant op dat moment. Ook vereenvoudigen we waar mogelijk de grondslagen van de regelingen en verminderen het aantal bewijsstukken.

Ervaringsdeskundigheid

We merken dat we als overheid nog steeds teveel denken vanuit het aanbod: we willen inwoners vooral laten zien welke regelingen we beschikbaar hebben. Dat werkt niet altijd. Een aantal inwoners (bijvoorbeeld laaggeletterd, niet digitaal vaardig, LVB) zijn er veel meer bij gebaat om benaderd te worden vanuit de vraag ‘Wat heb je nodig?’ Om daar vervolgens een passend en gemakkelijk toegankelijk aanbod bij te hebben.

We nemen de stappen rondom bereik en toegankelijkheid daarom met behulp van ervaringsdeskundigen. We werken komend half jaar samen met de ArmoedeCoalitie, Al Amal en de TU Delft aan een onderzoek naar systemisch ontwerp van onze armoederegelingen. Het onderzoek

Burgemeester en wethouders

Datum 7 juli 2020
Ons kenmerk 7721094

begint bij een uitvraag bij de doelgroep: wat heb je nodig? Om vervolgens concepten te ontwikkelen op welke manier wij ons anders en beter zouden kunnen inrichten.

Fondsen

Ook realiseren we ons dat het voor een groep inwoners erg lastig of niet haalbaar is om regelingen zelf aan te vragen. We zijn daarom in samenwerking met de ArmoedeCoalitie ook gestart met een project waarin we de bekendheid van regelingen en fondsen willen verbeteren onder hulpverleners. Onderdeel van dit project is een netwerk van professionals van verschillende partijen in de stad die kennis en ervaring met elkaar uitwisselen en waar we als gemeente en als fondsen ontwikkelingen kunnen delen en signalen kunnen ophalen. Daarnaast wordt er gewerkt aan het ontwikkelen van een digitale tool om hulpverleners te helpen bij het vinden en aanvragen van fondsen of regelingen.

Ten slotte

We werken hard om ervoor te zorgen dat de beschikbare middelen voor bestrijding van armoede terecht komen bij de inwoners, die dat nodig hebben. De coronacrisis heeft dit alleen maar urgenter gemaakt. Door nu in te zetten op bereik van nieuwe doelgroepen en aan te sluiten bij de behoeftes van die doelgroepen tijdens het aanvraagproces, willen we bereiken dat alle inwoners kunnen rondkomen en meedoen in onze stad.

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouders van Utrecht,

de secretaris,

de burgemeester,